

Anders Lundt Hansen: *Vilhelm Erobreren. Da Norden mistede England*. Lindhardt og Ringhof forlag, København 2025. Inbunden, ill. 256 sidor. ISBN 978-87-27-22538-8.

Den 14 oktober 1066 vann den normandiske hertigen Vilhelm II det extremt blodiga slaget vid byn Hastings (eller Hestenga, som det står på Bayeux-tapeten). Hans konkurrent om tronen efter den barnlöse Edwards död, Harald Godwinson, föll i striden och Vilhelm kunde utan större motstånd från den engelska adeln och kyrkan utropas till kung av England, av eftervärlden känd som William the Conqueror, Vilhelm Erövraren. Maktskiftet var inte bara en fråga om att en tronpretendent med våld eliminerade en annan, sådant var inget ovanligt och ändrade för det mesta inte särskilt mycket i längden; en ny regent placerade sig bara i toppen av en i övrigt tämligen oförändrad samhällspyramid. Men den här gången blev det annorlunda. Vilhelm kom att systematiskt utrota de tidigare stormannasläkterna och insätta betrodda normander på alla nivåer, införa ett nytt administrativt skattesystem, ett nytt språk och en ny arkitektur. Och så vidare. Hela den geopolitiska balansen ändrades när Vilhelm och England i praktiken bröt banden till Norden och lämnade nordsjöområdets handels- och kulturgemenskap för den kontinentala.

Författaren, Anders Lundt Hansen, historiker och extern lektor vid Köpenhamns universitet, har skrivit en av de bästa böcker om tidig medeltid som jag läst. Den är upplagd som en Vilhelms historia, från hans första kända förfader – vikingahövdingen Rollo som på 900-talet etablerade sig i Rouen – till hans död och eftermäle. Författaren beskriver övertygande och välformulerat, och utifrån ett grundligt källstudium, hur Vilhelms avancemang från frillobarn, fött på en belägrad borg, till hertig av Normandie möjliggjordes av en hel rad mer eller mindre naturliga dödsfall och skiftande allianser. Med skicklig diplomati, list, våld och en hel del tur lyckades han sedan inte bara behålla positionen utan öka sina besittningar och sitt politiska inflytande fram till den dag han – återigen med en god portion tur – kunde korsa kanalen och vinna slaget vid Hastings. Om vinden inte hade vänt just den dagen hade invasionsflottan troligen aldrig kommit iväg och den europeiska historien blivit en annan.

Stort utrymme ägnas den miljö i vilken Vilhelm växte upp och som formade hans karaktär, beteende och karriär.

Aristokratiet var opdragat till att betrakta våld som en hädervärdig lösning på de flesta problem. Det blev set som vanärende, hvis man ikke kunne forsvere sine egne undergivne. En oplagt løsning på enhver konflikt om for eksempel arverettigheder eller grænsedragninger var derfor at ramme de landsbyer, kirker og kloster, som stod under motstanderens beskyttelse.

Resultatet legitimerades av att allt ingick i den gudomliga planen för världen och vinnaren alltså måste ha haft Gud på sin sida. Och hade man brukat onödigt mycket våld eller brutit en helig ed, kunde försyndelsen sonas genom botgöring, oftast i form av en gåva till något kloster eller kyrka, i värsta fall genom en farofylld pilgrimsresa till det heliga landet. Det sistnämnda var emellertid något som kunde effektueras genom ombud (*min anm.*).

Kyrkans roll i det politiska spelet, och inte minst dess blodiga konsekvenser, ser sig idag närmast chockerande. Prelater av alla denominationer tillsattes på grundval av släktskap eller politisk tillhörighet, deltog i skatteindrivning, planeringen av allehanda politiska intriger och fälttåg, välsignade och deltog aktivt i dem; biskopar dock endast med trubbiga vapen, eftersom de enligt kyrkans reglemente inte fick utgjuta blod. Vilhelm skaffade sig snabbt kontroll över den lokala kyrkoadministrationen och kunde via dess huvudmän även påverka kardinalskollegiets medlemmar och påvliga beslut. Det var ingen tillfällighet att han via sitt klerikala kontaktnät redan i förväg kunde förse invasionsföretaget 1066 med påvlig välsignelse. Att han dessutom skulle ha fått ett påvligt standar är emellertid sannolikt en efterkonstruktion.

Trots mängden av personer och komplicerade släktförhållanden – nästan alla aktörerna var på ett eller annat sätt släkt med varandra – och skiftande lojaliteter går det ganska lätt att följa ”handlingen” i de dramorna som ständigt utspelar sig fram mot höjdpunkten, slaget vid Hastings. Språket flyter lätt och ledigt och kryddas inte sällan med doser av torr humor. Språket borde inte bereda nordiska läsare någon större svårighet även om enstaka termer måste slås upp. Framställningen är såvitt jag kan bedöma helt befriad från nationalistiska övertoner och vikingaromantik. I de sista avsnitten går författaren ganska skarpt tillrätta med den tidigare forskningen, dess naivt nationalistiska tendens, romantiseringen av vikingatiden och heroiseringen av en makthavare vars brott idag skulle betraktas som folkmord.

I mångt och mycket påminner upplägget om Kristina Ekero Erikssons & Bo Erikssons *Nordsjöimperiet. Vikingarnas valde* (recenserad i förra numret av ICO), som den i viss mån överlappar och i många avseenden kompletterar. Skillnaden är att Lundt Hansens bok är både innehållsmässigt och språkligt mera välskriven, med större distans och kringsyn. Det till synes knastertorra källmaterialet gör han levande och trots att man redan vet hur allt slutade dras man med som i en spännande ”who dunnit?”. Kanske kunde man besparats några av de längre citaten ur Dudos, Jumièges och Poitiers samtida skönmålningar av en figur som betecknats som medeltidens blodtörstigaste paragrafryttare, men de illustrerar mycket väl både tidens stil och källkritikens problem. Att jämföra de skriftliga utsagorna med Bayeux-tapetens visuella är för övrigt ett intressant och givande grepp.

Boken saknar dessvärre en notapparat som skulle ha gjort den mera användbar, men den har en litteraturförteckning och, framför allt, ett bra Orts- och namnregister. Bildmaterialet verkar emellertid ganska slumpmässigt utvalt, är ojämnt reproducerat och saknar stöd i texten. För ikonografen ger boken i princip ingenting nytt, men den ger en utmärkt bild av det samhälle som låg bakom periodens visuella kultur: valen av stil, motiv, material och hantverkare. Den rekommenderas med andra ord varmt till läsning av alla som är intresserade av nordisk tidig medeltid.

Lars Berggren